

Λόγος Ελευθερίας

Πανηγυρικός για την Επανάσταση

Δημήτρης Μπεκριδάκης

Θεολόγος – Εκπαιδευτικός

Καρδάμυλα, 25 Μαρτίου 2016

Σεβαστοί Πατέρες, Εντιμότατοι Εκπρόσωποι των Πολιτικών και Στρατιωτικών Αρχών, Αξιότιμοι Συνάδελφοί, Αγαπημένοι μου Μαθητές και Μαθήτριες, Κυρίες και Κύριοι,

Συγκεντρωθήκαμε σήμερα εδώ, όπως κάθε χρόνο τέτοια μέρα, για να αποτίσουμε φόρο τιμής στο θεμελιωτικό συμβάν του νεώτερου Ελληνισμού, την Επανάσταση του 1821. Ο Μέγας Σηκωμός του Γένους, όπως αποκαλούσαν την Επανάσταση οι σύγχρονοι και οι πρωταγωνιστές της, δεν είναι σημαντικός μονάχα επειδή κατέληξε στη ίδρυση του Ελληνικού Κράτους. Το Εθνικό αυτό Κράτος άλλωστε, από τα γενοφάσκια του βρέθηκε θνησιγενές, ελλειμματικό και εξαρτημένο. Στα 190 περίπου χρόνια της ύπαρξης του διέγραψε μια δραματική τροχιά ανάμεσα σε ξενόφερτες βασιλείες και αγώνες για τη δημοκρατία, περιφερειακούς και παγκοσμίους πολέμους, δικτατορίες και εμφυλίους, χρεοκοπίες, ήττες και εθνικές καταστροφές, για να καταλήξει στις μέρες μας ετοιμοθάνατο έρμαιο των δυνάμεων που προωθούν την εγκαθίδρυση, και στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, μιας μεταμοντέρνας Τυραννίας, πιο απόλυτης και στυγεράς απ' όσες έχει γνωρίσει μέχρι τώρα η ιστορία. Η σπουδαιότητα του μεγάλου Ξεσηκωμού του 1821, λοιπόν, δεν έγκειται στο πολιτειακό του αποτέλεσμα. Έγκειται στο ότι ξαναφέρνει στο προσκήνιο της ελληνικής ιστορίας – μετά από 20 σχεδόν αιώνες υποτέλειας– την έννοια του αγώνα για την ελευθερία. Μας δείχνει τι σημαίνει να μάχεται κανείς για αξίες, τις οποίες θεωρεί πολυτίμητες, επειδή συνδέονται με την ίδια την υπόσταση του ανθρώπου ως ανθρώπου. Ή για να το πω αλλιώς, μάς διδάσκει πώς είναι να παλεύει κανείς για να παραμείνει άνθρωπος με τιμή και αξιοπρέπεια. Δεν θα ήταν, συνεπώς, υπερβολή εάν λέγαμε ότι η Επανάσταση του '21 εισηγείται μια ριζική επαναξιολόγηση του τρόπου ύπαρξης του ανθρωπίνου όντος, τόσο σε ατομικό, όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Πολύ περισσότερο από το να δώσει σ' εμάς, τους σύγχρονους Έλληνες, μια Πατρίδα, η Επανάσταση μας προσέφερε ένα καινούργιο μέτρο για να μετράμε το τι είναι άνθρωπος και να ερμηνεύουμε τα πεπραγμένα του μέσα στην ιστορία.

Δεν μιλώ εδώ για ζητήματα θεωρητικά ή αφηρημένα. Μιλώ για τις ζωές χιλιάδων ανθρώπων που θυσιάστηκαν για το κοινό καλό –μιλώ για αίμα και μιλώ για θάνατο.

Μιλώ για τη σφαγή των ηρωικών φοιτητών του Ιερού Λόχου στο Δραγατσάνι και τη θυσία του «άγγελου πρωτοστάτη» της Λευτεριάς των Ελλήνων, του Γεωργάκη Ολύμπιου, στη Μονή του Σέκκου.

Μιλώ για το «νέο Λεωνίδα» της Αλαμάνας, τον αθάνατο Αθανάσιο και πρωτομάρτυρα Διάκο, που δοκίμασε στο κορμί του τον πόνο των πόνων για χάρη της Πατρίδας κι έφερε με το χαμό του την άνοιξη του Λυτρωμού.

Μιλώ για τα Δερβενάκια και τον ανέλπιστο θρίαμβο της πολεμικής αρετής του λιονταρόκαρδου Θεόδωρου Κολοκοτρώνη.

Μιλώ για τη Γραβιά και τον άθλο του Οδυσσέα Ανδρούτσου, του πιο ανδρειωμένου, αλλά και του πιο άθλια προδομένου από τους Έλληνες.

Μιλώ για το Μανιάκι και τη θυσία του πρωτεργάτη παπά της Επανάστασης, του Γρηγορίου Δικαίου – Παπαφλέσσα.

Μιλώ για την άδικη φυλάκιση και την αρρώστια, την έσχατη φτώχεια και την άδεια επαιτείας με τις οποίες φιλοδώρησε το Βαυαροκρατούμενο Ελληνικό Κράτος τον πιο γενναίο και τον πιο τίμιο απ' όλους τους αγωνιστές, τον Νικήτα Σταματελόπουλο, τον ξακουστό Νικηταρά τον Τουρκοφάγο. Το Νικηταρά που ήταν τόσο πατριώτης που δεν καταδέχτηκε να πάρει λάφυρα κατά το μέγα πλιάτσικο της Τριπολιτσάς, αλλά χάρισε το μερίδιό του στον Αγώνα.

Μιλώ για τη φωτιά της δίκαιας οργής για το άδικο σφαγείο της Χίου, με την οποία φόρτωσε το πυρπολικό του ο Κωνσταντής Κανάρης, ο πρώτος και ο καλύτερος της γενιάς του.

Μιλώ, τέλος, για τις κακουχίες, τις στερήσεις, τον πόνο και τα βάσανα του ανώνυμου Έλληνα πολεμιστή, που πότισε το βαθύρριζο δέντρο της Λευτεριάς με το αίμα του.

Ακούμε συχνά ότι οι άνθρωποι πεθαίνουν για τις ιδέες τους. Αυτό όμως είναι δεν είναι ακριβές: για τις ιδέες τους αφανίζονται μονάχα οι λογής δικτάτορες και οι αποκολοκυνθωμένοι όχλοι που σέρνονται ξωπίσω τους. Οι πραγματικοί ήρωες των λαών πεθαίνουν για τον άνθρωπο. Όχι, όμως, για καμιά έννοια «ανθρωπισμού» –που δεν είναι παρά ένα κενό ιδεολόγημα υπηρετικό των πολιτικών συμφερόντων της εκάστοτε εξουσίας– αλλά με την έννοια της πιο απτής και ζωντανής πραγματικότητας: αυτής του προσώπου του πλησίον «και μάλιστα του ελαχίστου», του δικού σου ανθρώπου, των αγαπημένων σου, του γείτονα και του συμπολίτη σου. Πεθαίνουν οι αληθινοί αγωνιστές στο παρόν για να αναστηθεί η ζωή και η ελπίδα στο μέλλον. «Εκάμαμεν την Επανάσταση», θα πει ο Γέρος του Μοριά στους νέους από το βήμα της Πνύκας, «για να γίνουμε

ευτυχέστεροι», που πάει να πει, για να προοδεύσει η ζωή σε τούτον εδώ τον τόπο –για να ζήσει ετούτος εδώ ο λαός με ελευθερία και προκοπή.

Πρωτοκορυφαία, λοιπόν, ανάμεσα στις ανθρώπινες αξίες που ανέδειξε ο Αγώνας του '21 είναι η ελευθερία. Την ελευθερία, όπως την κατανόησαν και την έζησαν οι αγωνιστές της Επανάστασης, μάς την σκιαγραφούν εννοιολογικά τρία από τα σημαντικότερα κείμενα του 19^{ου} αιώνα, τουτέστιν η *Ελληνική Νομαρχία*, Ανώνυμου συγγραφέα, που εκδόθηκε στην Ιταλία στα 1806, τα *Σχεδιάσματα των Ελεύθερων Πολιορκημένων* του Διονύσιου Σολωμού και ο μακροσκελέστερος εθνικός Ύμνος στον κόσμο, ο Ύμνος εις την *Ελευθερίαν*, που ο conte Σολωμός ξεκίνησε να γράφει στα 1823, για να τον αφήσει ανολοκλήρωτο –όπως ανολοκλήρωτο δυστυχώς παραμένει ακόμη το ίδιο το αίτημα της ελευθερίας σ' αυτόν τον τόπο.

Σύμφωνα με αυτά τα αγιασμένα κείμενα, η ελευθερία δεν είναι ένα ακόμη human right, ένα «ανθρώπινο δικαίωμα» που εγγυούνται κάποιοι διεθνείς οργανισμοί. Η ελευθερία είναι το μέγα ζητούμενο της ιστορίας, είναι το πιο σπάνιο άνθος της οικουμένης, είναι το αιωνίως ποθούμενο, όπως το αισθανότανε ο σκλαβωμένος λαός πριν το '21. Κι ως είδος εν ανεπαρκεία, δεν απονέμεται έξωθεν ή άνωθεν, ούτε χαρίζεται από κάποια φιλόδοξη εξουσία, αλλά κατακτιέται με αγώνα σκληρό και με αίμα. Ο Σολωμός την είδε την Ελευθερία να κρατά την τρομερή αμφίστομη ρομφαία και ν' αφήνει στο διάβα της ερημιά, θάνατο και φρίκη. Την είδε βγαλμένη από τα αγιασμένα κόκαλα όσων αποφάσισαν ότι δεν μπορούν άλλο να υποφέρουν τη χθαμαλή και άτιμη ζωή του σκλάβου. «Είναι αδύνατον αι ελληνικαί ψυχαί να κοιμηθούν πλέον εις την ληθαργίαν της τυραννίας! Ο λαμπρός ήχος των αρμάτων των παλιν θέλει ακουσθή προς κατατρόπωσιν των τυράννων, και ταχέως», βεβαιώνει ο Ανώνυμος της Ελληνικής Νομαρχίας, σαλπίζοντας την εξέγερση.

Σε κρίσιμες ώρες και σε καιρούς σκοτεινούς είναι τ' άρματα και η επαναστατική βία, η αμυνόμενη βία των θυμάτων και των αθώων, που μπορούν να προασπίσουν την ελευθερία από τους κινδύνους που την απειλούν –αυτό μας διδάσκουν με χίλιες φωνές τα κείμενα και τα απομνημονεύματα του '21. Τούτος δεν είναι ένας αγώνας για κάποιο προνόμιο, μια πολυτέλεια, που ακόμη κι αν λείψει δεν θα μάς πολυστοιχίσει. Η ελευθερία είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου, είναι απαράβατος όρος για να ζήσει ο άνθρωπος ως άνθρωπος και όχι ως αιχμαλωτισμένο κτήνος. Το τρισένδοξο επίγραμμα *Ελευθερία ή Θάνατος*, φανερώνει ότι για τον αγωνιστή άνθρωπο η ελευθερία είναι οντολογικά και αξιολογικά ανώτερη από την ίδια την ύπαρξη. Που απλούστερα σημαίνει ότι όποιος θέλει να λέγεται άνθρωπος πρέπει να πεθαίνει ελεύθερος, αλλά να μην

ανέχεται να ζει σκλάβος. «Ο ελεύθερος δεν ηξεύρει να ζήσει αλλεωτρόπως ειμή ελευθέρως», παρατηρεί ο Ανώνυμος. Και συνεχίζει: «Η ελευθερία είναι αναγκαιότερα και από την ιδίαν ύπαρξιν εις τους ανθρώπους [...] Η ζωή του αληθούς πολίτου πρέπει να τελειώνει ή διά την ελευθερίαν του, ή με την ελευθερίαν του.» Σε τούτον εδώ τον τόπο δυο αιώνες τώρα, δεν έχουν ακουστεί πιο ευγενικά και γενναία λόγια από αυτά.

Για την εξεγερμένη γενιά του '21, συνεπώς, η ελευθερία δεν είναι μια αξία ανάμεσα στις άλλες –έστω η ανώτερη. Αντίθετα, είναι η ζωοδόχος πηγή απ' όπου αναβλύζουν και τροφοδοτούνται όλες οι αξίες και όλες οι αρετές. «Χωρίς αυτήν δεν ημπορούν να έχωσι [οι άνθρωποι] ούτε δικαιοσύνην, ούτε ομοιότητα [ισότητα], ούτε αγάπην, και εν ενί λόγω ουδεμίαν αρετήν», βεβαιώνει ο πολιτικός φιλόσοφος της Νομαρχίας. Για το πω αλλιώς, η ελευθερία είναι το ακλόνητο θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομείται το ηθικό υποκείμενο. Ο σκλάβος, ο υπόδουλος και ο υποτελής δεν μπορούν ποτέ να είναι ενάρετοι, δεν μπορούν να έχουν αληθινές αξίες και ιδανικά, αφού δεν έχουν ελευθερία συνείδησης, ώστε να επιλέξουν υπεύθυνα ανάμεσα στο καλό και στο κακό. Οι αξίες τους, κατά συνέπεια, είναι υπαγορευμένες, κίβδηλες και ιδιοτελείς: είναι η συναίνεση και ο συμβιβασμός, το ατομικό συμφέρον και η επιβίωση με κάθε τρόπο. Κάποτε-κάποτε, μάλιστα οι προσκυνημένοι και οι ηγεσίες τους βαφτίζουν τη δειλία τους σωφροσύνη, τα συμφέροντά τους τάξη και τη μοιρολατρία τους υπομονή. Τέτοιες αξίες υπηρετώντας, οι υποταγμένες μάζες διάγουν τον χαμοσερνάμενο βίο τους βυθισμένες στην ακηδία και στον φόβο. Ο φόβος είναι «ο στερεώτερος στύλο της τυραννίας», γράφει ο Ανώνυμος της Νομαρχίας, γιατί εγκαθιδρύει ένα καθεστώς ωμού εκβιασμού: υποταγή ή την εξόντωση. Η τρομοκρατία από τη μια και η καταστολή από την άλλη, παραλύουν τη συνείδηση του σιωπηλού πλήθους και καθηλώνουν το πλαδαρό κορμί του σε μια θανατερή αδράνεια. Έχοντας συνηθίσει να ζουν με τις αλυσίδες τους, οι ψοφοδεείς μάζες και οι εξαγορασμένοι ηγέτες τους έχουν ξεχάσει τι θα πει ελεύθερος άνθρωπος. Μεγαλωμένοι στην αλλοτρίωση δεν γνωρίζουν καν τι σημαίνει να μην είσαι αλλοτριωμένος. Έχουν χάσει τον εαυτό τους γιατί έχουν χάσει την ελεύθερή τους συνείδηση. Όμως, «η ελευθερία είναι αναγκαία [...] εις τον άνθρωπον δια να γνωρίση το Είναι του», μάς θυμίζει ο Ανώνυμος συγγραφέας της Νομαρχίας. «Όστις αγνοεί την ελευθερίαν, αγνοεί το Είναι του.»

Η απώλεια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι, λοιπόν, το στοιχείο που χαρακτηρίζει περισσότερο απ' οποιοδήποτε άλλο τους σιωπηλούς όχλους των ραγιάδων. Γι' αυτό και κατά τρόπο περίεργο και αντιφατικό, οι πολλοί συνήθως αντιδρούν με πανικό και αντιστέκονται με πείσμα ενάντια σε κάθε προσπάθεια αφύπνισης και απελευθέρωσής τους. Η ιστορία είναι γεμάτη

από περιπτώσεις που αποδεικνύουν ότι οι μάζες είναι ικανές να αποδεχτούν τα πάντα εκτός από την αλήθεια, είναι ικανές να επιθυμήσουν τα πάντα εκτός από την ελευθερία τους. Τα μόνα αιτήματα που μπορούν να έχουν είναι αιτήματα ζητιάνου, που τα έχουν βαπτίσει διεκδικήσεις.

Ο θριαμβικός τόνος που συνήθως έχουν οι αναφορές στον Ξεσηκωμό του 1821 δίνει την εντύπωση ότι η ηθική του προσκυνημένου, για την οποία μιλώ, δεν ταλαιπώρησε την κοινωνία του Αγώνα. Η εντύπωση, όμως, αυτή είναι εσφαλμένη. Εκτός από τις κακουχίες του πολέμου, εκτός από τα βόλια και τα βασανιστήρια των Τούρκων, οι επαναστατημένοι είχαν να αντιπαλέψουν και τη λογική του ραγιά, του δωσίλογου και του προδότη, που συνιστούσε ευγνώμονα υποταγή στο Δοβλέτι και πρόβαλε το ακατόρθωτον του εγχειρήματος της εξέγερσης, σε μια προσπάθεια να απελπίσει και να κρατήσει το λαό στο καθεστώς της στυγεράς δουλείας. Η ιστορία μάς έχει παραδώσει αυτήν την ιδεολογία της Αντεπανάστασης καταγεγραμμένη σε κείμενα και σε συμπεριφορές. Να θυμηθούμε τις επιστολές και τους αφορισμούς συγκεκριμένων πολιτικών και εκκλησιαστικών ταγών κατά της Επανάστασης; Να θυμηθούμε τους πολυάριθμους ριψάσπιδες και νενέκους, που δελεάζονταν από τα Προσκυνοχάρτια του Κιουταχή και του Ιμπραήμ, και που εάν δεν αντιμετώπιζονταν με «φωτιά και τσεκούρι» από τον Κολοκοτρώνη θα είχαν αλλάξει την έκβαση του αγώνα; Να θυμηθούμε εκείνους τους άθλιους Κουντουριώτη, Μαυροκορδάτο και Ορλάνδο, που έσπευσαν να υποθηκεύσουν αδίστακτα την ποτισμένη με αίμα γη των Ελλήνων, προκειμένου να δανειστούν με σκανδαλώδεις όρους από τους Άγγλους τοκογλύφους, για να χρηματοδοτήσουν τις ληστρικές φατρίες τους κατά τον εμφύλιο σπαραγμό; Να θυμηθούμε, τέλος, την αρνητική απάντηση που έδωσαν οι προύχοντες της ευδαίμονος νήσου Χίου στην έκκληση των Υδραίων να συνδράμουν οικονομικά τον αγώνα για την Ελευθερία με αντάλλαγμα τη μόνιμη ναυλοχία του Υδαϊκού στόλου στο νησί, ώστε να προστατευθούν οι άοπλοι και απόλεμοι κάτοικοι; Ξεχνάμε ότι έκριναν συνετό να εμφανιστούν στις Οθωμανικές αρχές και να ορκιστούν πίστη και υποταγή στο Σουλτάνο; Δεν πέρασε πολύς καιρός και οι φρεγάτες, οι κορβέτες και τα περιπολικά μπριγαντίνια του Καπουδάν Πασά μαύρισαν τον ορίζοντα και μετέτρεψαν τη Χίο σε ένα απέραντο σφαγείο. Τι αποδεικνύεται επομένως; Ότι αν και νομίζει ότι θα σωθεί δια της αμαχητί παραδόσεως και της σωφρόνου υποταγής, ο δειλός και ο απαθής τελικά προετοιμάζει τον αφανισμό του, συμπαρασύροντας όσους ηθελημένα ή αθέλητα τον εμπιστεύτηκαν.

Δεν θα σας κουράσω άλλο. Αντί των κούφρων αναφωνήσεων «ζήτω το 1821», με τις οποίες συνήθως κλείνουν οι πανηγυρικοί της ημέρας, ζητώ απ' όλους μας να στοχαστούμε σοβαρά γύρω

από το εάν και πώς δικαιούμαστε εμείς σήμερα να εορτάζουμε την Επανάσταση του 1821. Συγκροτούμε άραγε όλοι εμείς οι νεοέλληνες λαό αντάξιο των «ένδοξων προγόνων μας», σε τούτες τις πιο κρίσιμες ώρες της συλλογικής μας δοκιμασίας; Λαό πρόθυμο να αγωνιστεί μέχρι θυσίας για να διαφεντέψει τον τόπο του και να αναστήσει την Πατρίδα; Λαό ικανό να εκπληρώσει το χρέος του απέναντι στους νεκρούς και στους αγέννητους; Οι τύχες της Πατρίδας μας, αλλά και η τιμή της Γενιάς μας εξαρτώνται από το πώς θα απαντήσουμε στα ερωτήματα αυτά.

Σας ευχαριστώ που με ακούσατε. Και του χρόνου να είστε όλοι καλά.

Καρδάμυλα, Χίος 25 Μαρτίου 2016

